

La dictadura del compaginariat

MIQUEL VILLAGRASA

L'últim decenni i mig ha significat per la especialitat de la compaginació als diaris la seva consolidació com a secció, hi ha influït no tan sols en els aspectes formals, sinó també en el procés de fabricació. La compaginació ha permès ordenar d'una banda els continguts, però també reduir el procés de producció amb la implantació del sistema de la premaqueta.

Avui dia ja no es concep començar a escriure una informació sense planificar la plana on anirà encabida. Fa quinze anys era tot el contrari: s'escrivia, i ajustar la plana era una qüestió d'habilitat. Els més perjudicats eren els fotògrafs i els il·lustradors. El text era sagrat. Ara, en canvi, gràcies a la premaquetació, queden racionalitzats els continguts, d'acord amb el model del diari.

Posats a fer una síntesi històrica caldria parlar, com es fa en el camp de la tecnologia —tan lligada a l'evolució de la compaginació— de diverses generacions.

Una primera generació la formarien el/s compaginador/s aïllat/s, aquells que els diaris de fa quinze anys havien de tenir, entre altres coses perquè bona part d'ells s'imprimien parcialment en rotogravat i calia un professional que assegurés que les planes no tan sols fossin atractives sinó també que es tanquessin sense sobresalts.

Aquest compaginador de primera generació, coneixedor de totes les particularitats de l'ofici —era també dibuixant i retolista—, no intervenia a totes les planes. Cada secció s'ho compaginava ella mateixa, segons els criteris

—bons o dolents— del seu responsable. En aquesta època se suposava que gairebé tot periodista sabia compaginar i, si més no, sabia tancar amb rapidesa i enginy una plana a la platina.

Això afavoria que els diaris no tinguessin una unitat formal: hi havia seccions que anaven farcides de coronells, mentre que unes planes més endavant del mateix producte anaven inflades de requadres. I d'altres, una mica de cada, amb barreges de caixa alta i caixa baixa, tipus de pal sec i serifa...

Si seguim en aquest terreny ens trobarem de cara amb les deficiències tècniques: hi havia impremtes que de la mateixa família de lletra no tenien la mateixa escala de cossos. Però això no era més que el reflex d'una situació cabdal: l'amo de la impremta era el regent.

En aquesta etapa calcular a ull un original mecanografiat i encertar era símptoma de professionalitat i cal reconèixer-ho, perquè els redactors literaris ni tan sols no escrivien en folis pautats, ni les màquines d'escriure a les redaccions no es tabulaven a la mateixa amplada ni eren totes iguals.

Tallar línies de composició a la impremta sense galera —és a dir, llegir al revés damunt del plom— ja era el sùmmum de la professionalitat i cal també reconèixer als redactors de platines el mèrit de fer-ho, perquè ajudaven a tancar les planes a l'hora.

Són els diagramadors de segona generació els que volen donar una unitat formal als diaris on treballen. A aquests de segona generació ja se'ls pot dir periodistes-compaginadors. Són uns professionals que a les escoles de periodisme han tingut com a assignatura obligatòria la confecció.

Uns veuran que la diagramació és una sortida professional. D'altres aniran ocupant llocs de responsabilitat a les seccions consolidades. D'altra banda les empreses periodístiques comencen a fer la reconversió tecnològica i

s'adonen que aquesta inversió no es pot amortitzar si hi ha una aplicació artesanal com aleshores. La conjunció d'aquestes dues circumstàncies permet que neixi el "boom". Aquest no és altre que la consideració de la compaginació com una especialitat dins de l'estructura del diari. Serà una secció de servei, (al servei de les altres), com ho puguin ser avui dia la de Fotografia, d'Infografisme, de Documentació i d'Edició. I com aquestes, abastarà tot el ventall horari de producció.

Aquests periodistes-compaginadors hauran de lluitar en dos fronts per ordenar els continguts: a la redacció i a la impremta.

De la primera guerra en sortiran triomfants amb la denominació de Dictadura del Compaginariat. A la segona, l'evolució industrial serà el seu aliat: els regents desapareixeran als diaris de nova fornada. Als clàssics, la tecnologia ha decantat la batalla cap a la Redacció. Als nous, els tallers no tenen el poder tradicional.

La dictadura del compaginariat es consolida mitjançant l'aplicació de decrets-lleis sota el nom de normes tipogràfiques o llibre d'estil, avalats pels directors dels diaris, que donen suport als seus compaginadors perquè aquests fan coherent la relació fons-forma. (Es comença a posar de moda que la entrada d'un nou director a un periòdic porti aparellat un canvi de maqueta, de vegades innecessari i contraproductiu).

Però el poder del compaginariat també té els seus excessos: els diaris es tornen més rígids i gairebé uniformes formalment. És l'apogeu de la diagramació per gèneres periodístics als diaris que segueixen el model informatiu-interpretatiu: les informacions van d'una manera; les opinions, d'una altra...

Però no tan sols seguien aquestes pautes els diaris de model clàssic, sinó els antagonics, amb la qual cosa ens trobàvem amb models populars, presentats formalment com informatius-interpretatius. La manca de tradició al

país en models populars afavoreix aquest mimetisme.

Paral·lelament s'adopta un nou sistema de producció implantat a "Le Provençal", de Marsella: la premaquetació. Si fins aquell moment el compaginador havia de fer equilibris perquè li cabés tot en una plana, amb premaquetació el disseny previ farà inútil la improvisació i arraconarà alguns dels valors tradicionals que avalaven a un compaginador: l'ull i el joc de mans a la platina.

Però la premaqueta no és sinó també una manera de fer menys bohemí un diari: avui dia no hi ha res més ensopit que una nit electoral. La premaqueta passa a ser com les enquestes electorals: tot està previst.

Les condicions afavorien que es produís el salt: la tercera generació. La generació del disseny. El disseny del diari es planifica d'acord amb uns criteris empresarials; la mercadotècnia ens farà conèixer els gustos del públic i en raó d'això s'encarregarà a uns especialistes del disseny gràfic la remodelació del diari —en el cas dels que ja són al mercat— o bé el model amb el qual sortir als quioscos.

En aquest estadi a la secció de compaginació el que es tracta és d'aplicar un model que en moltes ocasions ve de fora de la casa. I és el model la llei a la qual es recorre quan hi ha divergències. Tota l'arquitectura informàtica és al seu servei. Sortir-se'n és complicat perquè comporta adoptar ordres que l'ordinador no té integrades. El manierisme pot ser un perill, com també una excessiva tecnificació de la feina.

En aquest últim estadi la dictadura ja no és del compaginador. El model és per damunt de tot, per la qual cosa el confeccionador passa a ser més executor que creador.

Les especialitzacions també han comportat un retall en les seves atribucions: si en una segona generació el compaginador tenia al seu càrrec una sèrie de tasques que revaloritzaven la seva funció, avui dia, tot i ser imprescindible en la marxa del diari, la seva feina és més concreta. L'aparició, de les figures dels editors literaris, els gràfics,

els infografistes, i la mateixa utilització de la tecnologia han reduït el seu àmbit d'actuació.

Malgrat això, la consulta a les hemeroteques és el millor mitjà per apreciar l'aportació dels compaginadors als diaris en aquestos últims quinze anys. ■